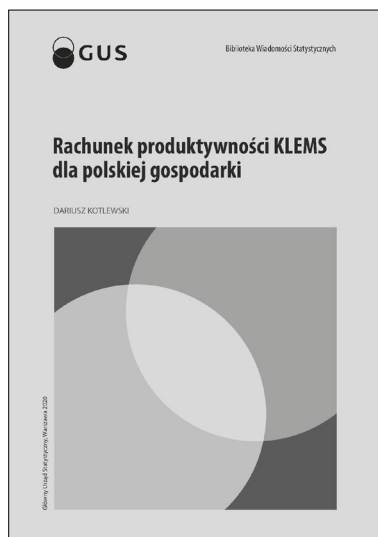

Recenzja książki Dariusza Kotlewskiego *Rachunek produktywności KLEMS dla polskiej gospodarki*

Review of Dariusz Kotlewski's book *KLEMS productivity accounts for the Polish economy*

Język/Language: polski/Polish

Wydawnictwo/Publisher: Główny Urząd Statystyczny

Miejsce i rok wydania / Place and year of publication:
Warszawa 2020

Liczba stron / Number of pages: 150

Rozważania dotyczące wzrostu gospodarczego w kontekście możliwości oceny dokonujących się zmian ilościowych i ich perspektyw są niezwykle istotne, ponieważ wzrost gospodarczy stanowi podstawę podnoszenia poziomu życia obywateli, zwiększania inwestycji, a w konsekwencji także wzmocnienia pozycji gospodarki w światowych rankingach. Wzrost gospodarczy odnosi się do sfery realnej gospodarki, która obejmuje m.in. materialną bazę produkcji wraz z zasobami natu-

ralnymi, ludnością, wytwarzanymi dobrami produkcyjnymi i konsumpcyjnymi oraz świadczonymi usługami. Jest procesem, w efekcie którego następuje stałe zwiększanie zdolności danego kraju do produkcji towarów i usług. Utożsamia się go ze zmianą polegającą na zwiększaniu się wolumenu gospodarki na skutek zmian występujących w jej elementach składowych, do których należą klasyczne czynniki produkcji: ziemia, kapitał i praca, z czasem rozszerzone o postęp technologiczny. Znaczenie czynników warunkujących wzrost gospodarczy, miary jego wielkości i dynamika czy wreszcie wpływ na rozwój gospodarczy są przedmiotem licznych publikacji, badań i analiz.

Monografia autorstwa Dariusza Kotlewskiego podejmuje istotny temat rachunku produktywności KLEMS, który stanowi metodę analizy wzrostu gospodarczego i szacowania produktywności. Metoda ta ma m.in. umożliwić – na podstawie wspólnych założeń i standardów, wypracowanej harmonijnej koncepcji i jednakowych klasyfikacji danych – porównywanie wzrostu produktywności w ujęciu międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Zaletą metodologii opisanej w monografii jest nie tylko jej uniwersalność, lecz także wskazanie jasno określonych czynników produkcji, które warunkują wzrost gospodarczy, takich jak: kapitał, praca, energia, materiały

i usługi. Stąd oparcie statystyki dla rachunku produktywności gospodarki na pomiarach przyrostu usług pracy i usług kapitału oraz przyrostu zużycia pośredniego lub jego składowych: energii, materiałów i usług.

Autor przybliży zagadnienia dotyczące oceny wzrostu gospodarczego, odwołując się do dorobku wielu ekonomistów. Rozpoczyna od przypomnienia koncepcji wzrostu gospodarczego egzogenicznego, a kończy na wzroście gospodarczym endogenicznym. Przywołuje m.in. teorię Solowa, sformułowaną w opozycji do keynesistowskich modeli wzrostu, która zakłada, że w ustalaniu się poziomu produkcji znaczenie mają współczynniki czynnikochłonności, wpływające na wielkość wzrostu gospodarki poprzez wybór dóbr kapitałochłonnych, pracochłonnych lub zasobochłonnych. Przypomina także metodologię, której podstawy opracował Jorgenson, oraz rozwija refleksję na temat aktualności i możliwości jej implementacji w polskich warunkach, i wreszcie weryfikuje zasadność jej stosowania. Kluczowe jest tutaj pojęcie reszty Solowa, czyli wkładu łącznej produktywności czynników TFP (*total factor productivity*) lub wkładu wieloczynnikowej produktywności MFP (*multifactor productivity*). W przypadku MFP, który jest nowszym wariantem TFP, stosuje się kategorię usług czynników produkcji zamiast ich zasobów. Dekompozycja czynników i analiza składowych rachunku produktywności KLEMS oraz przedstawienie rachunku dekompozycji dla produkcji globalnej znacząco przyczyniają się do rozwoju dalszych badań.

W monografii zwrócono uwagę na znaczenie agregacji czynnika produkcji kapitał i czynnika produkcji praca. W rachunku produktywności KLEMS rolę czynnika kapitał definiuje się jako rolę przyrostu usług kapitału. Autor omawia równanie przyrostu względnego usług kapitału, odwołując się do indeksu ilościowego Törnqvista (ponieważ chodzi o usługi, a nie zasób czynnika produkcji kapitał). Podobnie agregacja czynnika produkcji praca zakłada, że usługi tego czynnika wyrażone wartościowo są proporcjonalne do liczby przepracowanych godzin, a pracownicy są opłacani według ich krańcowych produktywności, na najniższym poziomie agregacji, przed ich agregowaniem indeksem ilościowym Törnqvista.

W przypadku czynnika praca autor identyfikuje potencjalne trudności w reje-strowaniu tego czynnika w określonych jednostkach oraz wskazuje na znaczenie pojęcia *samozatrudnienia* dla właściwego przedstawienia roli tej determinanty we wzroście gospodarczym. Problemem dotyczącym czynnika kapitał jest porównywanie danych na poziomie międzynarodowym w związku ze stosowaniem w rachunku różnych definicji sektora technologii informatycznych (IT) i technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) oraz różnicami występującymi w metodach szacowania wartości kapitału czy w uwzględnianiu znaczenia kapitału publicznego w inwestycjach infrastrukturalnych.

Monografia zawiera również opis implementacji rachunku produktywności KLEMS dla gospodarki Polski, przy założeniu, że dla krajów europejskich stosowany jest wspólny podział klasyfikacyjny na sektory, oraz z wykorzystaniem doświadczenia w stosowaniu tej metody na platformie internetowej EU KLEMS. Przybliżono zatem metodologię użycia czynnika produkcji praca dla polskiej gospodarki z uwzględnieniem różnych rodzajów pracy. Na potrzeby rachunku produktywności KLEMS udostępniono dane dotyczące liczby pracowników pełnozatrudnionych, przeciętnego wynagrodzenia brutto za godzinę dla tej grupy, a także liczby pracowników zatrudnionych na niepełny etat. Przedstawione dane w podziale na płeć, trzy grupy wieku i trzy poziomy wykształcenia, czyli 18 rodzajów czynnika praca, pozwoliły autorowi stworzyć macierz danych. Analiza została przeprowadzona dla niepełnego rynku pracy, w związku z czym struktura została doszacowana. Warte podkreślenia jest konstatacja, że dla polskiej gospodarki różnica pomiędzy wkładem usług czynnika praca a wkładem jego zasobu jest znacznie większa niż w gospodarkach krajów zachodnich, dla których także wykonano rachunek produktywności KLEMS. W przypadku czynnika kapitał posłużono się kategorią usług kapitału, a w rachunku dekompozycji wyróżniono rodzaje kapitału stosowane w klasyfikacjach GUS.

Przygotowanie rachunku produktywności KLEMS dla polskiej gospodarki i zastosowanie kategorii usług kapitału skłoniło autora do zwrócenia uwagi na trudności w wyróżnianiu niektórych kategorii kapitału. Trudności te zmuszają do swoistej agregacji niewydzielonych rodzajów kapitału w jedną kategorię non-ICT, a także do wydzielenia kapitału ICT dla zachowania spójności w porównaniach rachunków produktywności realizowanych w innych krajach Europy.

W dalszej części monografii podjęto ważne zagadnienie regionalnych rachunków produktywności ze wskazaniem na taksonomicznie niższy wymiar analizy o większym stopniu uszczegółowienia i potencjalnie większej wartości aplikacyjnej bądź wartości poznawczej dla interesariuszy tego szczebla. Analiza produktywności KLEMS przeprowadzona na poziomie województw pozwala oczekiwać, że w przyszłości analogiczne analizy będą prowadzone także dla jednostek administracyjnych niższego rzędu, takich jak powiat czy gmina. Doświadczenia w realizacji rachunku produktywności KLEMS na poziomie regionalnym mogłyby ułatwić opracowanie zasad prowadzenia rachunku produktywności na wszystkich poziomach aktywności gospodarczej.

Autor podkreśla znaczenie rachunku produktywności KLEMS dla wykonywania analiz w ujęciu regionalnym. Jednocześnie wskazuje na problemy związane z ograniczeniami w dostępie do odpowiednich danych statystycznych i proponuje sposoby szacowania wartości dla tych czynników, które nie są dostępne w skali požądanej dla danej jednostki regionalnej. Przypomina też o znaczeniu metod estymacji w przypadku regionalnych rachunków produktywności. Zastosowanie tych metod umożli-

wia wykonywanie obliczeń w rachunkach dekompozycji – a zatem i przeprowadzanie analiz ekonomicznych – na poziomie regionalnym.

Autor zauważa, że ograniczenia w powszechnym stosowaniu rachunku produktywności KLEMS są w głównej mierze spowodowane wysokimi wymaganiami w zakresie danych statystycznych, a te nie we wszystkich krajach były i są odpowiednio pobierane. W rezultacie koncepcja, na której ten rachunek się opiera, jest traktowana jako narzędzie uzupełniające, a nie powszechne i aplikacyjne. Tymczasem fundament w postaci dobrze osadzonej teorii pozwoliłby na upowszechnienie rozumienia i oceny procesów gospodarczych pod względem podażowym. Jednocześnie fakt, że rachunek produktywności KLEMS bazuje na obiektywnej empirycznej metodologii, pozwala wykorzystać go także do interpretacji zaobserwowanych w jego świetle zjawisk również pod względem popytu i według innych koncepcji ekonomicznych. Omawiana monografia stanowi zatem formę upowszechnienia rachunku produktywności KLEMS i przedstawienia możliwości jego implementacji dla polskiej gospodarki.

Doświadczenia w stosowaniu tej metody pozwalają, zdaniem autora, na wgląd przynajmniej w niektóre przyczyny przebiegu światowego kryzysu finansowego z lat 2007–2009 w Polsce. Stanowią też podstawę obserwacji przemian dokonujących się w gospodarce, polegających na rozwoju outsourcingu i leasingu oraz ich skutków makroekonomicznych. Ponadto umożliwiają analizę ekonomicznych skutków szoków pochodzących spoza gospodarki. Realizacja rachunku na poziomie regionalnym pozwala na dodatkowe obserwacje skutków makro- i mezoekonomicznych przyrostów TFP czy efektów związanych z obserwacją samozatrudnienia.

O wartości omawianej publikacji decyduje wiedza autora na temat rachunku produktywności KLEMS, możliwości i ograniczeń jego stosowania, a także specyfiki analizy procesów gospodarczych służącej wyjaśnianiu przyczyn występowania określonych trendów i wskazywaniu potencjalnych zagrożeń, a w konsekwencji – formułowaniu przewidywań i rekomendacji.

Dorota Niedziółka

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie, Katedra Geografii Ekonomicznej / SGH Warsaw School of Economics, Collegium of Business Administration, Department of Economic Geography